

Spis treści

I. Artykuły

Marta Drozdowska

Uzasadnianie wyroków w procesie karnym 4

Anna Drwal

Efforts of native Americans to make the consumption of peyote for religious purposes legal in the United States of America 15

Marcin Hotel, Aleksandra Rychlewska

Analogia jako metoda prawnicza 31

Lucyna Łuczak-Noworolnik

Elektroniczne postępowanie administracyjne w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego – studium przypadków 46

Mariusz Maziarz

Sposoby poznania relacji przyczynowych w ekonomii. Argument na rzecz sceptycyzmu 59

Andrzej Michalik

Elastyczne formy zatrudnienia zagrożeniem dla rozwoju spółdzielni socjalnych w Polsce 82

Krzysztof Tapek

Czy menedżerskie opcje na akcje mogą być efektywnym instrumentem minimalizującym koszty agencji w spółkach akcyjnych? 92

Diana Walawender

„Wojna bab-ńska na pióra” – spór o kult Marszałka Józefa Piłsudskiego Marii Jehanne Wielopolskiej i Kazimierzy Iłakowiczówny i jego oddźwięk w ówczesnej prasie 105

Tymoteusz Zych

Problem przewlekłości postępowania sądowego a zróżnicowane zarządzanie przepływem spraw sądowych 117

Uzasadnianie wyroków w procesie karnym

Marta Drozdowska

Wymiar sprawiedliwości sądy sprawują nie tylko przez wydawanie wyroków, które to są najważniejszym aktem stosowania prawa, ale także przez ich uzasadnianie¹. Uzasadnianie wyroków jest regulowane przez przepisy k.p.k., nie jest to także zagadnienie obce doktrynie prawa karnego proceduralnego, która wraz z orzecznictwem kompleksowo uzupełnia nie zawsze precyzyjne przepisy ustawy. Uzasadnienie wyroku to procesowy dokument sprawozdawczy, który przedstawia przebieg dochodzenia sądu do ustaleń faktycznych oraz rozstrzygnięć co do winy i kary². Co za tym idzie, uzasadnienie pozwala na ocenę poprawności czynności decyzyjnych sądu, a to zaś na kontrolę zaskarżonego orzeczenia przez sąd wyższej instancji.

Treść niniejszego artykułu, w związku ze zmianami, uchylającymi rozdział 51 k.p.k. dotyczący postępowania uproszczonego, które niesie nowelizacja k.p.k. wchodząca w życie 15 lipca 2015 r., nie będzie obejmować kwestii uzasadnień w postępowaniach szczególnych³. Omówione zostaną zagadnienia dotyczące uzasadniania wyroków w postępowaniu przed sądem pierwszej i drugiej instancji w świetle k.p.k. wraz z nadchodzącymi zmianami. Ponadto przedstawiony będzie także podział rodzajowy uzasadnień oraz funkcje, jakie spełniają, a także sprawy natury techniczno-merytorycznej dotyczące sporządzania uzasadnień, takie jak forma, język etc.

Uzasadnienie wyroku oraz jego funkcje

Uzasadnienie jest jednostronną czynnością procesową organu procesowego stanowiącą oświadczenie wiedzy w postaci argumentacji⁴. Uzasadnienie pomimo, iż nie jest w świetle obecnych przepisów procedury karnej integralną częścią wyroku jak było to uregulowane w k.p.k. z 1969 roku, gdy wyrok obejmował sentencję i uzasadnienie⁵, to musi ono pozostawać spójne z wyrokiem, a to oznacza, że ani wyrok ani uzasadnienie nie mogą być względem siebie sprzeczne. Nawet sprzeczności

¹ R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2014, s. 15.

² E. Samborski, *Zarys metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2013, s. 495.

³ ustawa z dn. 27 września 2013 r. - o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, (Dz. U., poz. 1247).

⁴ T. Grzegorzczuk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 384-385.

⁵ K. Marszał, *Proces Karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, s. 261.

występujące w treści samego uzasadnienia mogą być podstawą do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozstrzygnięcia⁶.

Wagę uzasadnień wyroków podkreślił TK stwierdzając w uzasadnieniu postanowienia z 11 kwietnia 2005 r., że „Uzasadnianie orzeczeń sądowych jest decydującym komponentem prawa do rzetelnego procesu jako konstytucyjnie chronionego prawa jednostki”⁷. Uzasadnienie wyroku według P. Hofmańskiego i S. Zabłockiego⁸ spełnia następujące funkcje:

- 1) funkcje samokontroli organu orzekającego;
- 2) funkcję kontrolną zewnętrzną, która umożliwia ocenę wyroku przez organy wyższej instancji;
- 3) funkcję indywidualnej akceptacji orzeczenia - umacnia poczucie zaufania społecznego i demokratycznej kontroli nad wymiarem sprawiedliwości;
- 4) funkcję wyjaśniająco-interpretacyjną, w tym dokumentacyjną, ułatwiającą realizację orzeczenia po jego uprawomocnieniu się.

R. Broniecka⁹ w obrębie funkcji kontrolnej zewnętrznej rozróżnia kontrolę *sensu largo* i funkcję legitymizacyjną oraz kontrolę *sensu stricte*. Autorka ta posługuje się także pojęciem funkcji perswazyjnej w odniesieniu do wyżej wymienionej funkcji indywidualnej akceptacji. Wyróżnienie takich, a nie innych funkcji pokrywa się z uzasadnieniem postanowienia TK z dnia 11 kwietnia 2005 r.¹⁰, gdzie wprost funkcje te zostały wymienione jako zakorzenione w wartościach i zasadach konstytucyjnych.

Funkcja samokontroli wymusza samokontrolę organu orzekającego, który to musi wykazać, że orzeczenie jest materialnie i formalnie prawidłowe¹¹. Funkcja ta pozostaje w związku ze swobodną oceną dowodów, gdyż zapobiega ona sędziowskiej samowoli, w taki sposób, że motywacja w przyjęciu rozstrzygnięcia musi być zgodna z powszechnie przyjętymi i uznanymi zasadami logicznego sposobu myślenia i dedukcji. Funkcja wyjaśniająco-interpretacyjna jak już zostało wspomniane w przyjętej definicji uzasadnienia, pełni rolę sprawozdawczą, a to ze względu, że uzasadnienie przedstawia proces dochodzenia do podjętej decyzji¹². Podkreśla to SN stwierdzając w postanowieniu z 15 czerwca 2005 r., że: „[...]konstrukcja uzasadnienia jako jedynego dokumentu sprawozdawczego pozwalającego na odczytanie czym kierował się sąd wybierając konkretne rozstrzygnięcie wymaga szczególnej precyzji w formułowaniu myśli w obrocie prawnym, bowiem

⁶ Wyrok SN z 20.09.1975 r., V KR 90/75, Legalis nr 18998.

⁷ Postanowienie TK z 11.04.2005 r., SK 48/04, Legalis nr 69005.

⁸ P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2001, s. 271.

⁹ R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku*, s. 53.

¹⁰ Postanowienie TK z dnia 11.04.2005 r., SK 48/04, Legalis nr 69005.

¹¹ R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku*, s. 54.

¹² Tamże, s. 61.

funkcjonuje to, co sąd napisał, a nie co zamierzał napisać”¹³. Także SA w Katowicach wypowiedział się na temat uzasadnienia, które jest według niego odzwierciedleniem sędziowskiej narady nad rozstrzygnięciem i powinno wskazywać logiczny proces, który doprowadził skład orzekający do takich, a nie innych wniosków w przedmiocie winy jej zakresu i kary¹⁴. Kolejna funkcja - kontroli zewnętrznej w wymiarze *sensu stricte* powiązana jest z oceną dokonywaną przez organy odwoławcze¹⁵. Kontrola ta skupia się wokół analizy tego, co sąd pierwszej instancji zawarł w uzasadnieniu, Chodzi tutaj o ocenę racjonalności zewnętrznej działań organu pierwszej instancji. Działania te są racjonalne zewnętrznie, gdy są racjonalne z perspektywy sądu odwoławczego analizującego uzasadnienie, jak i z perspektywy organu sporządzającego uzasadnienie¹⁶. W wymiarze *sensu largo* funkcja kontroli zewnętrznej oraz legitymizacji polega na umacnianiu poczucia zaufania publicznego i demokratycznej kontroli nad wymiarem sprawiedliwości¹⁷. Ma ona eksponować zgodność z prawem podjętego rozstrzygnięcia. Jak podkreślił SN: „Uzasadnienie pełni nie tylko funkcję procesową, lecz także buduje autorytet wymiaru sprawiedliwości i kształtuje zewnętrzne przekonanie o sprawiedliwości orzeczenia[...]”¹⁸. Kontrola zewnętrzna sprawowana jest przez doktrynę, opinię publiczną¹⁹. Funkcja ta jest skierowana na zewnątrz, realizacja jej przejawia się w dostępności do wymiaru sprawiedliwości oraz w jego jawności. Przykładami realizacji tej funkcji są chociażby wszelkie bazy orzeczeń dostępne w Internecie. Funkcja perswazyjna (racjonalizacyjna) ma za zadanie przekonać o poprawności procesu i słuszności wyroku adresatów uzasadnienia, a także o racjonalności systemu prawa²⁰. Uzasadnienie, aby spełniało tę funkcję powinno być oparte na powszechnie uznanych dyrektywach wykładni prawa oraz praktykach stosowania prawa, ponadto powinno być rzetelne, jasne, zsynchronizowane z sentencją.

Tryb i forma sporządzania uzasadnienia

W myśl art. 99 k.p.k. tryb i formę uzasadnienia określają przepisy szczególne, mowa tu o art. 422, 423, 449a i 457 § 1 i 2, 672 k.p.k. - odnośnie trybu sporządzenia uzasadnienia oraz art. 424, 457 § 3 k.p.k. - odnośnie formy, treści²¹. Podchodząc do tej kwestii nieco szerzej, uzasadnienia można podzielić na ustne, pisemne, obligatoryjne, fakultatywne, a także można wyróżnić jeszcze

¹³ Postanowienie SN z 15.06.2006 r., III KK 225/04, Legalis nr 72639.

¹⁴ Wyrok SA w Katowicach z 12.01.2006, II AKa 448/05, Legalis nr 75684.

¹⁵ R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku*, s. 75.

¹⁶ J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988, s. 266-267.

¹⁷ R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku*, s. 84.

¹⁸ Wyrok SN z 4.11.2003r., V KK74/03, Legalis nr 61935.

¹⁹ R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku*, s. 86.

²⁰ Postanowienie SA w Krakowie z 27.11.2013 r., II AKa 464/13, Legalis nr 981728.

²¹ A. Sakowicz [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, Warszawa 2014, s. 229.

uzasadnienie częściowe²². Uzasadnienie ustne to inaczej podanie ustnie najważniejszych powodów wyroku (art. 418 § 3 k.p.k.). Ustawodawca nakłada obowiązek ustnego uzasadnienia wyroku w każdej sytuacji podejmowania rozstrzygnięć publicznie, także w przypadku sądu odwoławczego (art. 458 zw. z 418 § 3 k.p.k.)²³. Jeżeli rozprawa była prowadzona z wyłączeniem jawności to na czas podania najważniejszych motywów rozstrzygnięcia jawność także może być wyłączona²⁴. Poza podanym przypadkiem przewidzianym w § 2 art. 364 k.p.k. nie ma przepisów dopuszczających wyjątki od zasady publicznego ogłaszania wyroków. Takie ustne uzasadnienie ma miejsce bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku, co nie znaczy, że nie mogą być zapisane przez podającego, jednak zwraca się uwagę, iż nie mogą być czytane²⁵. W przypadku sprawy zawilej sąd może odroczyć publikację wyroku²⁶. Ustne uzasadnienie powinno zawierać podstawę faktyczną i prawną ograniczoną do „najważniejszych powodów”, a motywy te rozwinięte mogą być w uzasadnieniu pisemnym²⁷. Ustne uzasadnienie powinno być zrozumiałe dla stron jak i dla obecnych na sali rozpraw. Ustne powody rozstrzygnięcia podczas publikacji nie są protokołowane²⁸. W wypadku zgłoszenia zdania odrębnego przewodniczący lub członek składu orzekającego podaje ten fakt do wiadomości, a jeśli ten kto je złożył wyrazi na to zgodę również jego nazwisko, nie podaje się natomiast treści zdania odrębnego (art. 418 § 2)²⁹.

Uzasadnienie pisemne w myśl art. 422 k.p.k., co do zasady sporządzane jest na wniosek uprawnionego podmiotu o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku³⁰. Termin na złożenie wniosku o uzasadnienie jest siedmiodniowym terminem zawitym, biegnącym od daty ogłoszenia wyroku. W przypadku oskarżonego pozbawionego wolności, który nie miał obrońcy i nie był obecny podczas ogłoszenia wyroku termin ten biegnie od daty doręczenia mu tego wyroku (art. 422 § 2).

Przepisy k.p.k. przewidują obligatoryjnie uzasadnianie wyroków na piśmie przez sąd pierwszej instancji w takich przypadkach jak:

- 1) na złożony w terminie wniosek strony; gdy osoba uprawniona do zaskarżenia wyroku wniosła apelację w terminie (art. 445 § 2 k.p.k.);

²² R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku*, s. 162.

²³ Tamże, s. 163.

²⁴ T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1-467*, Warszawa 2014, s. 1381.

²⁵ E. Samborski, *Zarys metodyki*, s. 499.

²⁶ R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku*, s. 167.

²⁷ T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania*, s. 1381

²⁸ A. Ważny, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, Warszawa 2014, s. 728.

²⁹ W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 549.

³⁰ W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania*, s. 553.

2) w terminie 7 dni od ogłoszenia wyroku w każdym przypadku, gdy od ogłoszonego wyroku zostało zgłoszone *votum separatum* (art. 114 § 3 k.p.k.);

3) co do zasady gdy wyrok wydaje sąd wojskowy pierwszej instancji (art. 672 k.p.k.);

jeżeli osoba uprawniona do zaskarżenia wyroku, w ciągu 7 dni od jego ogłoszenia wniesie apelację nie poprzedzając jej złożeniem wniosku o uzasadnienie (art. 445 § 2 k.p.k.)³¹.

W nowym brzmieniu po 15 lipca 2015 r. podmiotami uprawnionymi z art. 422 k.p.k. do złożenia tego wniosku są strona, w przypadku wyroku warunkowo umarzającego postępowanie wydany na posiedzeniu – pokrzywdzony³². Pomija się oskarżonego, wprowadzając konstrukcję opartą o doręczenia wyroku z urzędu, gdy ustawa tak stanowi, zatem w nowym brzmieniu art. 422 k.p.k. tam gdzie ustawa przewiduje doręczenie wyroku, termin na złożenie wniosku biegnie od jego doręczenia. Uprzednio uprawnionym do złożenia tego wniosku był także podmiot określony w art. 416 k.p.k., czyli podmiot, który uzyskał korzyść w związku z przestępstwem. Prezes sądu odmawia przyjęcia wniosku o uzasadnienie wyroku gdy ten pochodzi od osoby nieuprawnionej lub jest złożony po terminie. Na postanowienie takie przysługuje zażalenie³³. Od 15 lipca 2015 r. postanowienie o odmowie przyjęcia wniosku wydać będzie mógł także referendarz sądowy. Przy uzasadnieniach z urzędu istotne pozostaje, że podmiot uprawniony, aby otrzymać uzasadnienie musi wnieść o jego doręczenie. Przedmiotowy wniosek musi być sporządzony na piśmie, nie wystarczy zgłoszenie do protokołu. Wniosek ten ponieważ jest oświadczeniem woli w związku z wydanym wyrokiem, więc złożenie go przed ogłoszeniem wyroku jest prawnie nieskuteczne³⁴.

Czas na sporządzenie uzasadnienia w myśl art. 423 k.p.k. to 14 dni od daty złożenia wniosku, zaś w przypadku, gdy uzasadnienie sporządza się z urzędu jest to 14 dni od ogłoszenia wyroku. W sprawie zawilej termin ten może być wydłużony przez prezesa sądu na czas oznaczony³⁵. Tylko zawilość sprawy jest przesłanką wydłużenia czasu sporządzenia uzasadnienia. Najwłaściwszym jest, aby uzasadnienie z racji zawodności ludzkiej pamięci sporządzać jak najszybciej. Mimo, iż niesporządzenie uzasadnienia wyroku terminie 14 dni nie powoduje skutków procesowych sędzia może ponieść w związku z tym odpowiedzialność. Mianowicie, na mocy art. 107 § 1 ustawy - p.u.s.p., sędzia za przewinienie służbowe, w tym za oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawa i uchybienie godności urzędu sędzia może odpowiadać dyscyplinarnie³⁶. Jeśli takie uchybienie naraża na szwank prawa i istotne interesy dóbr osób biorących udział w postępowaniu lub powoduje szkodę to można

³¹ Z. Świda, *Postępowanie karne. Część szczególna*, Warszawa 2011, s. 225-226.

³² T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania*, s. 1391.

³³ W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania*, s. 554-553.

³⁴ post. SN z 11.10.2002 r., WA 53/02, Legalis nr 55932.

³⁵ A. Ważny, [w:] *Kodeks postępowania*, s. 736.

³⁶ wyr. SN z 12.11.2003 r., SNO 71/03, Legalis nr 465164.

mówić o rażącej obrazie w przypadku art. 423 § 1 k.p.k. SN w wyroku z 7 listopada 2002 r., wypowiedział się, że: „Permanentne i rażące naruszanie terminów sporządzania uzasadnień orzeczeń karnych prowadzące do oczywiście nieuzasadnionej przewlekłości postępowania może uzasadniać zastosowanie wobec sędziego, winnego znacznej ilości tego rodzaju deliktów dyscyplinarnych surowego rodzaju sankcji dyscyplinarnej”³⁷. SN za znaczne uchybienie terminowi do sporządzenia uzasadnienia uznał okres od 55 do 100 dni³⁸. SA w Lublinie w postanowieniu z 24 października 2012 r.³⁹ stwierdził, iż niewłaściwą praktyką w ramach rzetelnego procesu jest brak obowiązku informowania uprawnionego, który złożył w terminie wnioszek o konkretnym terminie zrealizowania tej czynności. Czas sporządzenia uzasadnienia jest istotny nie tylko z perspektywy składania środków odwoławczych, ale szczególnie z perspektywy osób pozbawionych wolności, znany jest przypadek, gdzie czas sporządzenia uzasadnienia przekroczył rok, a oskarżony przebywał w areszcie, co spowodowało interwencję Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka⁴⁰.

Uzasadnienie sporządza przewodniczący lub sędzia sprawozdawca⁴¹. Jeśli przewodniczący lub sprawozdawca nie mogą sporządzić uzasadnienia robi to ławnik przy pomocy sędziego wyznaczonego przez przewodniczącego wydziału⁴². Sędzia, który zgłosił zdanie odrębne nie musi sporządzać uzasadnienia wyroku, chyba, że jest przewodniczącym orzekającym w składzie z dwoma ławnikami i żaden ławnik nie podejmie się tej czynności, wtedy takie uzasadnienie przewodniczący sporządzić musi, dokładając należytej staranności⁴³. Zdanie odrębne można także zgłosić co do samego uzasadnienia. Podkreślić należy, że o ile sędzia zdanie odrębne musi w ciągu 7 dni uzasadnić na piśmie, ławnik nie musi tego robić⁴⁴. Siedmiodniowy termin na uzasadnienie zdania odrębnego płynie od daty sporządzenia uzasadnienia. Złożenie zdania odrębnego powoduje konieczność podpisania uzasadnienia przez wszystkich członków składu orzekającego, przy podpisie tego, który je zgłosił czyni się o tym fakcie wzmiankę. Niepodpisanie uzasadnienia sprawia, że nie wywołuje ono skutków procesowych, ponieważ niepodpisane uzasadnienie jest jedynie projektem⁴⁵.

Uzasadnienie doręcza się temu, kto złożył wniosek na podstawie art. 422 k.p.k. (tak w nowym brzmieniu art. 423 §2 k.p.k.)⁴⁶. W dotychczas obowiązującej treści art. 423 § 3 k.p.k. jest mowa tylko o stronie i podmiocie z art. 416 k.p.k., jednak oczywiste, że przepis ten dotyczy też pokrzywdzonego

³⁷ Wyrok SN z 7.11.2002 r., SNO 40/02, Legalis nr 518115.

³⁸ Wyrok SA z 21.01.2003 r., SNO 57/02, Legalis nr 511636.

³⁹ Postanowienie SA w Lublinie z 24.11.2012 r., II S 21/12.

⁴⁰ [za:] R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku*, s. 178.

⁴¹ A. Ważny, [w:] *Kodeks postępowania*, s. 736.

⁴² E. Samborski, *Zarys metodyki*, s. 503.

⁴³ A. Ważny, [w:] *Kodeks postępowania*, s. 736.

⁴⁴ P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki*, s. 275-276.

⁴⁵ Tamże, s. 276-277.

⁴⁶ Ustawa z dn. 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U., poz. 1247)

w przypadku wyroku warunkowo umarzającego wydanego na posiedzeniu, o czym mowa w art. 422 § 1 k.p.k.⁴⁷. Gdy występuje wielość pełnomocników to uzasadnienie doręcza się tylko temu, który złożył wniosek, chyba, że z wniosku wynika inaczej, że powinno ono być doręczone także oskarżonemu, wyłącznie oskarżonemu albo innemu obrońcy albo wystąpią inne okoliczności takie jak śmierć wnioskodawcy czy rozwiązanie stosunku obrończego⁴⁸. Jednak jeśli strona złoży wniosek to zgodnie z art. 140 k.p.k. uzasadnienie należy doręczyć także obrońcy, pełnomocnikowi, przedstawicielowi ustawowemu⁴⁹. Jeśli sprawa była rozpoznawana z wyłączeniem jawności przez wzgląd na ważny interes państwa to zamiast uzasadnienia doręcza się zawiadomienie o jego sporządzeniu.

Prawodawca na mocy przepisu gwarancyjnego art. 425 § 2 k.p.k. umożliwił zaskarżenie samego uzasadnienia⁵⁰. Kodeks nie reguluje tego szczegółowiej, zatem nie jest wiadome czy można kwestionować ustalenia faktyczne czy tylko styl, w doktrynie podnosi się, iż zaskarżanie uzasadnienia ma sens jeżeli narusza ono lub szkodzi interesom prawnym skarżącego. Uzasadnienie uzewnętrznione jest nieodwołalne w jakikolwiek inny sposób niż w trybie odwoławczym⁵¹.

Układ treściowy uzasadnienia zgodnie z art. 424 k.p.k. na przykładzie wyroku skazującego to:

- 1) dokładne ustalenie podstawy faktycznej;
- 2) wskazanie dowodów uznanych za podstawę ustaleń i przesłankę ich oceny;
- 3) wskazanie dowodów przeciwnych, których sąd nie uznał;
- 4) podstawa prawna;
- 5) przytoczenie okoliczności, które sąd miał na względzie przy wymiarze kary, a zwłaszcza przy zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia, złagodzenia kary, środków karnych itp.;
- 6) wyjaśnienie podstaw orzeczeń dodatkowych⁵².

Ustalenie podstawy faktycznej to zawarcie w uzasadnieniu faktów, które mają znaczenie dla ustalenia odpowiedzialności oskarżonego⁵³. Muszą być tu zawarte fakty, które były przedmiotem rozważań sądu, powinien być tu także poruszony problem faktów i okoliczności wpływających na sędziowską ocenę dotychczasowych losów życiowych oskarżonego, mające znaczenie w perspektywie popełnionego przez niego czynu. Nie wolno w uzasadnieniu powoływać się na okoliczności o których

⁴⁷ T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania*, s. 1393.

⁴⁸ Uchwała SN z 9.06.2006 r., I KZP 10/06, Legalis nr 74995.

⁴⁹ W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania*, s. 555.

⁵⁰ K.T. Boratyńska [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, Warszawa 2014, s. 744.

⁵¹ R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku*, s. 27.

⁵² E. Samborski, *Zarys metodyki*, s. 504.

⁵³ P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki*, s. 283.

sąd wie spoza rozprawy, wolno opierać się tylko a dowodach które ujawniono na rozprawie głównej⁵⁴. Jak zauważył SA we Wrocławiu w wyroku z 28 stycznia 2014 r.⁵⁵ uzasadnienie podstawy prawnej nie może ograniczać się do jej podania, musi to być wyjaśnienie sposobu interpretacji tych przepisów w świetle przyjętej wykładni i zastosowania.

Nowelizacja k.p.k. zmienia § 1a oraz dodaje § 3 do art. 424 k.p.k. odnoszącym się do treści uzasadnienia⁵⁶. W §1 dodany został przymiotnik „zwięzłe”, w nowym brzmieniu uzasadnienie powinno zawierać zwięzłe ustalenia faktyczne i wyjaśnienie podstawy prawnej, zmiany mają charakter upraszczający⁵⁷. Dodany § 3 dotyczy uzasadnień wyroków wydanych w trybie konsensualnym (art. 343 k.p.k. – skazanie bez rozprawy, 343a k.p.k. – dobrowolne poddanie się karze), sąd będzie mógł ograniczyć zakres uzasadnienia do podstawy prawnej i wymiaru kary.

Co do języka uzasadnienia, powinna to być poprawna polszczyzna, bez nadużywania obcych zwrotów, tak aby język ten był dla stron zrozumiały, argumentacja także powinna być zrozumiała⁵⁸. Niedopuszczalne są zwroty o zabarwieniu subiektywnym, nie powinno ono brzmieć patetycznie, moralizatorsko. Pod względem technicznym oczywiście jest, że nie powinno zawierać błędów oraz jego estetyka powinna zostać zachowana. Innymi słowy uzasadnienie musi być sporządzone w taki sposób, aby w swoim brzmieniu było zrozumiałe nie tylko dla organów procesowych i fachowców, ale przede wszystkim dla stron, które nie miały wcześniej styczności z wymiarem sprawiedliwości. Twierdzenia wypowiedziane w wyroku powinny być stanowcze, nie mogą wzbudzać wątpliwości lub pozostawiać domysłom pewnych kwestii, nie powinno w nich być zwrotów typu „możliwe, że[...]”, „prawdopodobnie”. W uzasadnieniu nie ma także miejsca na pytania retoryczne, jak zauważył SA w Krakowie w wyroku z 11 grudnia 2013 r.⁵⁹. Zwroty ustawowe powinny być przełożone na argumenty wynikłe z ujawnionych okoliczności, a nie pozostawiać pustymi w brzmieniu odrębnymi od faktów twierdzeniami prawnymi⁶⁰. Jeśli rozprawa dotyczy kilku oskarżonych to nie powinno się w uzasadnieniu odnosić do nich w sposób zbiorczy, uzasadnienie co do czynu oraz osoby każdego z oskarżonych powinno przyjąć postać osobnego wywodu. Uzasadnienie powinno rozpoczynać się od słów „Na podstawie dowodów zebranych na rozprawie sąd ustalił[...]”. Wskazane jest umiarkowane podpieranie się orzecznictwem SN oraz przytaczanie w niektórych przypadkach stanowiska doktryny. Uzasadnienie nie powinno być streszczeniem, a zawierać oceny i wnioski⁶¹.

⁵⁴ Wyrok SA w Gdańsku z 4.07.2013 r., II AKa 202/13, Legalis nr 746506.

⁵⁵ Wyrok SA we Wrocławiu z 28.01.2014 r., II AKa 431/13, Legalis nr 776115.

⁵⁶ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania*, 1394-1395.

⁵⁷ Tamże, s. 1398.

⁵⁸ E. Samborski, *Zarys metodyki*, s. 496

⁵⁹ Wyrok SA w Krakowie z 11.12.2013 r., II AKa 185/13, Legalis nr 981720.

⁶⁰ E. Samborski, *Zarys metodyki*, s. 497-498.

⁶¹ Wyrok SA we Wrocławiu z 21.12.2012 r., II AKa 333/12, Legalis nr 745755.

W przypadku II instancji sąd uzasadnia wyrok z urzędu w ciągu 14 dni (art. 457 k.p.k.), w uzasadnieniu podając czym się kierował wydając wyrok i dlaczego wnioski apelacji uznał za zasadne lub niezasadne⁶². Oznacza to, że sąd apelacyjny w uzasadnieniu musi ustosunkować się do każdego z zarzutów poniesionego w apelacji, odpowiadając tym samym na pytanie dlaczego zarzuty i argumenty zasługują lub nie zasługują na ich uwzględnienie⁶³. W dotychczasowym stanie prawnym na mocy art. 457 k.p.k. sąd odwoławczy zwolniony jest z uzasadniania *ex officio* w przypadku uznania apelacji za „oczywiście bezzasadną”⁶⁴. Każdy inny wyrok obliguje do jego uzasadnienia. W nowym brzemieniu k.p.k. § 2 art. 457 ustawodawca zrezygnował z konstrukcji „apelacji oczywiście bezzasadnej”, uznając, że praktyka wykazuje częste instrumentalne używanie tej konstrukcji. Każde utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku, czy apelacja była bezzasadna czy też oczywiście bezzasadna zwalniać będzie sąd po 15 lipca 2015 r. od obowiązku sporządzania uzasadnienia z urzędu, będzie to czynność dokonywana na wniosek strony. Mimo wszystko przy zgłoszeniu zdania odrębnego zastosowanie mają przepisy dotyczące sądu pierwszej instancji, zatem sąd drugiej instancji sporządza uzasadnienie wyroku w każdym wypadku gdy zostało złożone zdanie odrębne z urzędu. Należy zwrócić uwagę, że brak obowiązku sporządzania uzasadnienia nie jest równoznaczny z zakazem jego sporządzenia⁶⁵. W efekcie wyróżnić można uzasadnienia fakultatywne, gdy sąd sporządza uzasadnienie mimo że nie jest do tego zobligowany.

Ostatnim typem uzasadnienia jest uzasadnienie częściowe. Uzasadnienie może ograniczać się w swojej treści zgodnie z wnioskiem tylko do niektórych części wyroku, gdy tak wskazano, ale tylko podmiotowo⁶⁶. Zależy to od wniosku stron (art. 422 § 1 oraz art. 423 § 1a k.p.k.). Jeżeli strona wniesie wniosek w którym wniesie o uzasadnienie wyroku w części odnoszącej się do niektórych oskarżonych to sąd może swoje uzasadnienie do tego ograniczyć⁶⁷. Ograniczenie to może być tylko podmiotowe, a więc okoliczności i wszelkie kwestie natury przedmiotowej i mieszanej muszą w stosunku do wskazanego podmiotu zostać wyczerpująco uzasadnione. Koresponduje z tym art. 449a k.p.k., upoważniający sąd odwoławczy do zwrócenia sprawy do sądu pierwszej instancji w celu sporządzenia uzasadnienia wyroku, jeśli ma to zapewnić prawidłowość postępowania w sprawie⁶⁸. Dzieje się tak w przypadku, gdy sporządzone uzasadnienie było zgodnie z wnioskiem ograniczone (art. 423 § 1a

⁶² T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania*, s. 1562.

⁶³ Wyrok SN z 6.06.2006 r., V KK 413/05, Legalis nr 75623.

⁶⁴ T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania*, s. 1562-1563.

⁶⁵ P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki*, s. 253.

⁶⁶ Tamże, s. 253.

⁶⁷ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do artykułów 297-467*, Warszawa 2011, s. 694.

⁶⁸ T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania*, s. 1536.

k.p.k.). Na mocy art. 424 § 3 k.p.k., który to będzie obowiązywał od 15 lipca 2015 r., sąd zawęzi uzasadnienie wyroku wydanego w trybie konsensualnym.

Podsumowując, uzasadnienie wyroku spełnia ważną rolę w procesie karnym, ponieważ ma za zadanie przekonać o słuszność rozstrzygnięcia zawartego w wyroku, w ten sposób, aby spełnić zadanie wychowawcze⁶⁹. Przekonywujące uzasadnienie może sprawić, iż strony zrezygnują z wnoszenia środków odwoławczych⁷⁰. W uzasadnieniu musi się zawierać odpowiedź na zasadnicze pytanie dlaczego taki właśnie wyrok został wydany. Uzasadnienie ma świadczyć o dokonaniu wyczerpującej i wielostronnej analizy okoliczności sprawy, wyjaśnieniu wszelkich wątpliwości, sprzeczności, potwierdzeniu prawdziwości ustaleń przez sąd⁷¹. SA w Szczecinie podkreślił, mimo tego, że uzasadnienie jest odrębną od wyroku czynnością procesową, to stanowi integralną część orzeczenia i jest istotnym źródłem informacji⁷².

Zauważalne różnice są pomiędzy treścią uzasadnień sądu pierwszej instancji, tzw. sądu faktu, a uzasadnień sądu odwoławczego, zwanego sądem prawa⁷³. W uzasadnieniu sądu pierwszej instancji niezwykle istotne są ustalenia faktyczne, natomiast sąd drugiej instancji bada jedynie pod kątem zgodności z prawem proces ich gromadzenia i dokonanej oceny. Dysonans ten uwidacznia się w specyfice treści uzasadnienia obu instancji. Uzasadnienie pisemne względem ustnego pełni rolę uzupełniającą, różnią się one względem siebie stosowanym językiem, kręgiem adresatów do, których są kierowane oraz obszernością⁷⁴.

Przepisy dotyczące uzasadnienia - poza sprawiającym kłopot art. 425 § 2 k.p.k. umożliwiającym odwoływanie się od samego uzasadnienia - są dość klarowne. Wchodzące z dniem 15 lipca 2015 r. zmiany nie wprowadzają doniosłych zmiany w kwestii przepisów dotyczących uzasadnień wyroków. Ocenic je można jako upraszczające obecny stan, szczególnie przepisy o uzasadnieniu częściowym oraz rezygnacji z obligatoryjnego uzasadniania wyroków przez sąd odwoławczy w przypadku rozstrzygnięcia innego niż uznanie apelacji za oczywiście bezzasadną [taki zapis sugeruje że przy apelacji oczywiście bezzasadnej będzie konieczność sporządzenia z urzędu uzasadnienia]. niesprawiedliwym wydaje się - w obliczu wszelkich postulatów wprowadzania do k.p.k. filozofii sprawiedliwości naprawczej - pominięcie poszkodowanego, nie biorącego udziału w postępowaniu jako strona, w kręgu osób uprawnionych do składania wniosku o uzasadnienie.

⁶⁹ K. Marszał, *Proces Karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, s. 261.

⁷⁰ P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki*, s. 271.

⁷¹ E. Samborski, *Zarys metodyki*, s. 496.

⁷² Wyrok SA w Szczecinie z 11.11.2012 r., II AKa 165/12, Legalis nr 743214.

⁷³ P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki*, s. 254.

⁷⁴ Tamże, s. 255.

O autorze

Marta Drozdowska jest studentką Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku na kierunku administracja oraz na kierunku prawo. Należy do Europejskiego Stowarzyszenia Studentów Prawa ELSA Białystok. Zainteresowania naukowe: prawo karne procesowe, sprawiedliwość naprawcza, filozofia prawa.

Streszczenie

Artykuł kompleksowo traktuje kwestię uzasadniania wyroków w procesie karnym. Jego treść ma na celu przybliżenie roli uzasadniania wyroków w procesie karnym, zatem przedstawiono w nim różne typy uzasadnień, funkcje jakie pełni uzasadnienie wyroku, opisany został tryb i sposób sporządzania uzasadnień wyroków, a także krąg uprawnionych do ubiegania się o sporządzenie uzasadnienia. Analizie została także poddana treść uzasadnienia. Artykuł poparty jest bogatym orzecnictwem wypracowanym przez polskie sądy. Przedstawione zostały także zmiany przepisów kodeksu postępowania karnego jakie wejdą w życie z dniem 15 lipca 2015 r. odnośnie uzasadniania wyroków.

Summary

The article treats issue of justifying judgements in a criminal trial comprehensively. The article's contents intends to make closer the role of justifying judgements in a criminal trial, so the article shows different types of justifications, features, which fulfill justify judgement, procedure and method of preparing justifications judgements and also the circle of persons entitled to request justification. Contents of justification has been analyzed. The article is supported by jurisdiction of polish courts. There are shown the changes in the criminal process law that will come in the July 15, 2015 which connect with justifying judgements.